

Duinen langs de Westerschelde

BAS ARENS, BEN KRUIJSEN EN CLAIRE JEUKEN

Overstoven vloedmerk en embryonale duinvorming bij de Kaloot (foto: Bas Arens).

Zoet rivierwater, zout zeewater: de Westerschelde vormt een overgangsbied. Vloedwater stroomt door de riviermonding naar binnen, net zoals in het Eems-Dollardgebied. Elders in Nederland gebeurt dat niet meer. Deze gebieden worden estuaria genoemd. De getijdenverschillen aan de Westerschelde zijn groot: vier meter aan de monding, vijf meter nabij Antwerpen.

Op sommige plekken langs de Westerschelde is er een begin van duinvorming, bijvoorbeeld in de vorm van ingestoven zand in een vloedmerk. Meer ontwikkelde duinen vinden we er maar op een paar plaatsen: de Kaloot nabij de kerncentrale van Borssele, en de Hooge Platen ten noorden van Breskens. De duinen bij Breskens en verder westwaarts vormen een overgang naar de kustduinen.

Estuariene duinen

Duinen in estuaria wijken af van rivierduinen. De vegetatie vertoont een duidelijk zout karakter. De duinen ontstaan in wisselwerking met helm, biestargras en zandhaver, planten die ook kenmerkend zijn voor de kustduinen. Het

blijkt erg lastig deze duintjes te typeren. Ze wijken af van kustduinen, en hun positie langs de Westerschelde, het zand – anders dan standaard Noordzeeduinzand – en hun ontstaansgeschiedenis maakt ze bijzonder. Langs de Westerschelde worden er bovendien onverstoorde vloedmerken gevonden. Aan de Noordzeekust worden deze vrijwel overal opgeruimd. De zonnebader ligt immers graag op een schoon strand. Op vloedmerken groeien vaak Meldes, elders aan de kust zeldzame planten. Veel van de minuscule duintjes zijn opvallend genoeg bedekt met een vegetatie die voedsel-

De groene pijl wijst naar de jonge duintjes die vóór de dijk ontstaan, de rode pijl naar het nu ingedijkte schor. De tussenliggende strook met duintjes is inmiddels verdwenen. Jaren 80. (Bron: Royal Haskoning).

Beginnende industrialisatie in het Sloegebied. De groene pijl wijst naar het gebied waar nu nog jonge duintjes ontstaan. De rode pijl wijst naar het schor. Tussen schor en havenhoofd ligt nog een kleine strook met duintjes. Jaren 60/70. (Bron: ZSP).

rijkdom verraadt. Ze komen daardoor enigszins overeen met een Zeedorpenlandschap. Mogelijk hangt dit samen met een grotere beschikbaarheid van voedingsstoffen van de Glauconietzanden waaruit deze duintjes deels zijn opgebouwd, maar het kan natuurlijk ook komen door de voedingsstoffen die de Westerschelde meevoert, of door de grote recreatiedruk met veel honden. Ook inwaaiend slib vanaf de schorren kan de hogere voedselrijkdom van het duinzand veroorzaken. Hoe dan ook, de vegetatie is vaak vervuigd, met soorten als wilg, duindoorn en riet. Ook hoog wilgenstruweel komt op diverse plaatsen voor, bijvoorbeeld bij Breskens. Dit opmerkelijke fenomeen zien we niet in de kustduinen. Estuariene duinen komen meestal voor in combinatie met schorren. Buiten de Westerschelde vinden we dit verschijnsel alleen nog op de waddeneilanden.

Kaloot

Luchtfoto's uit de jaren vijftig tonen al duintjes. Het karakter was toen echter volledig anders. De Westerschelde was al wel omringd door dijken, maar voor die dijken lagen op veel plaatsen nog omvangrijke schorren, zoals de eerste luchtfoto deels laat zien. Ook bij de Kaloot lag een schor. Op de overgang van strand naar schor was zichtbaar veel zand in beweging dat de schorrand kon overstuiven en waardoor er op de rand duintjes ontstonden (witte rand op foto). Het waren maar lage duintjes, en ze zullen bij extreem hoog water ook geregeld overstroomd zijn, met kenmerkende overspoelingsverschijnselen tot gevolg (zie artikel Roosmarijn Haring). Men kan de situatie vergelijken met de huidige duintjes op de oostelijke punten van de waddeneilanden.

Jonge duintjes op de Hooge Plaaten (foto: Bas Arens).

In de loop van de twintigste eeuw zijn de schorren bij de Kaloot ingedijkt, net als op de meeste andere plaatsen langs de Westerschelde. Er is nog slechts een piepklein stukje schor, aan de uiterste zuidkant van de Kaloot. Het ingedijkte schor van oorspronkelijk 77 ha is opgespoten en inmiddels bedekt met industrie. De duinen voor het schor zijn sindsdien een stuk hoger geworden. Een dicht gestoven verbinding tussen schor en Westerschelde is een aantal jaren geleden hersteld. Dit zuidelijkste stukje Kaloot pal voor de kerncentrale van Borssele wordt omringd door windmolens. Het herbergt bijzondere natuurwaarden met zeldzaamheden als de blauwe zeedistel en zeewinde. De recreatiedruk is echter groot en de koelwateruitlaat van de kerncentrale doorsnijdt het gebied.

Jonge duintjes

Aan de noordkant van de Kaloot zijn in de loop van de twintigste eeuw jonge duintjes tegen de dijk aan gegroeid. Sommige plekken zijn alweer verdwenen, maar in het noordelijkste stukje (groene pijl) is de aanwas continue. Opvallend is het dominant voorkomen van zandhaver. Onderzoek (WL e.a., 2005) heeft uitgewezen dat de onderwateroever langzaam aan erodeert doordat de ebgeul Honte zich naar het noorden verlegt. Blijkbaar brengen de golven een deel van het vrijkomende zand naar het strand en voert de wind het verder naar de duintjes. Er zijn meer duingebieden waar het ontstaan van duinen samenhangt met een geleidelijk opruimen van een onderwateroever. Aan de noordkant van de Kaloot komt de ebgeul steeds dichterbij de dijk te liggen en wordt het beheer van de dijk erachter uiteindelijk problematisch. Vroeger schoof de schorrand bij erosie door de Honte naar het noordoosten, de duintjes schoven gewoon mee. Nu de achterkant vast ligt, en de Honte de onderwateroever opruimt zal er waarschijnlijk binnen circa tien jaar zo veel zand zijn afgevoerd dat ook de duintjes zullen verdwijnen.

Hooge Plaaten

De Hooge Plaaten is in feite één grote zandplaat voor de kust van Breskens. Op de plaat is een omvangrijk schor ontstaan. Een duingebiedje aan de westkant is niet helemaal natuurlijk, de kern is aangelegd om broedplaatsen van sterns te beschermen. Desondanks zien de huidige duintjes er natuurlijk uit. Ook hier vinden we weer een vegetatie die wat anders is dan elders langs de kust. De duinen zijn vooral begroeid met biestarwegras, helm komt er niet voor. Andere karakteristieke planten zijn spiesmelde,

strandmelde, zeeraket, zeemelkdistel, zeepostelein en stekend loogkruid. De overgang van duintjes naar hogere schor is geleidelijk, en op de meeste plaatsen begroeid met strandkweek, en hier en daar met biestaruwegras. Op de hoogste duintjes groeit riet. Dat duidt op voedselrijkdom, hier uiteraard niet afkomstig van menselijke beïnvloeding. Mogelijk spelen inwaaiend slib en humusresten vanaf het schor een rol.

BAS ARENS, BUREAU VOOR STRAND- EN DUINONDERZOEK
BEN KRUIJSEN, ECOLOGISCH ADVIESBUREAU B. KRUIJSEN
CLAIRE JEUKEN, WL | DELFT HYDRAULICS

LITERATUUR

WL|DELFT HYDRAULICS, ARENS BUREAU VOOR STRAND- EN DUINONDERZOEK, ECOLOGISCH ADVIESBUREAU B. KRUIJSEN, SVASEK HYDRAULICS EN ROYAL HASKONING, 2005. WESTERSCHDELDE CONTAINER TERMINAL EN HET BEHOUD VAN JONGE DUINVORMING. RAPPORT IN OPDRACHT VAN ZEELAND SEAPORTS. SAMENVATTING: WWW.WCTVLISINGEN.NL/CMS/PUBLISH/CONTENT/DOWNLOADDOCUMENT.ASP?DOCUMENT_ID2

HET ONDERZOEK NAAR DUINVORMING LANGS DE WESTERSCHDELDE WERD UITGEVOERD IN OPDRACHT VAN DE PROJECTORGANISATIE WCT VAN ZEELAND SEAPORTS. BART RUTTEN EN PEDJA ZIVOJNOVICS VAN ZS WILLEN WIJ BEDANKEN VOOR HUN ONDERSTEUNING BIJ HET ONDERZOEK.

DuiNBehouD in ActiE

MET BIJDAGEN VAN ARNOUD VAN DER MEULEN, JOOS VERSFELT EN MARJA ZANDBERG

NOORD-HOLLAND

WISENTEN IN KENNEMERDUINEN

Op 24 april om 6 uur arriveerden drie wisenten in de duinen tussen Zandvoort en Bloemendaal. Sinds begin 2004 wordt door PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland, Stichting Kritisch Bosbeheer, Stichting Duinbehoud en ARK Natuurontwikkeling gewerkt aan de komst van wisenten als natuurlijke grazer in de duinen van het Kraansvlak.

(foto: PWN)

NATUURORGANISATIES GEZAMENLIJK TEGEN MARINA PETTEN

De gemeente Zijpe en een aantal projectontwikkelaars willen een zeejachthaven aanleggen bij Petten. Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland, de Noord-Hollandse Milieufederatie en Stichting Duinbehoud zijn felle tegenstanders van het project. Begin april 2007 kwam een aantal vertegenwoordigers van natuur- en milieuorganisaties bij elkaar om hun standpunten te bespreken.

ZEELAND

ZEEHAVEN WESTKAPELLE VOORLOPIG VAN DE BAAN

Natuurlijkhebbers kunnen even opgelucht

ademhalen, want het plan voor een zeejachthaven ten noorden van Westkapelle is getorpedeerd door Gemeente Veere. Volgens wethouder J. Bostelaar (PvdA) zijn de provincie en het waterschap het met de gemeente eens dat een jachthaven in dat gebied niet past: "Als daar een jachthaven komt, wordt het hele karakter van de kust aangetast. We hebben voor dat gedeelte juist gekozen voor de ontwikkeling van natuur." Stichting Duinbehoud is verheugd dat deze overheden op verantwoorde wijze omgaan met het kustlandschap.

LANDELIJK NIEUWS

ZWAKKE SCHAKELS IN UITVOERING

In de afgelopen jaren is druk gerekend aan de veiligheid van onze kust. Verschillende zwakke schakels kwamen aan het licht. Stichting Duinbehoud zet zich in om kustversterking te combineren met natuurontwikkeling. Inmiddels zijn al enkele voorbereidende werkzaamheden in uitvoering. Geen fraai gezicht: bij het Flaauwe Werk op Goeree zijn alle struvelen gekapt en de ecologische verbinding is fors vergraven. Langs het uitbreidingsgebied is voor recreatie een nieuwe dijk aangelegd in de vorm van een golvend duin. De aanbesteding is in juni en na de zomer wordt er begonnen met de versterking van de dijk.

WIJZIGING NB-WET LEIDT TOT LANGDURIGER ONZEKERHEID

De regering gaat een wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 indienen bij de Tweede Kamer. Door de wijziging zou de vergunningplicht voor activiteiten in en om Natura 2000-gebieden vervallen tot het moment dat beheerplannen voor de gebieden zijn opgesteld. Volgens een persbericht hierover van het ministerie van LNV zou deze wijziging voor duidelijkheid zorgen.

De Stichting Duinbehoud is het hier niet mee eens.

ADVISEUR PIET SEVENSTER GERIDDERD

Adviseur van de Stichting Duinbehoud, prof. dr. P. Sevenster, ontving op 27 april een koninklijke onderscheiding. Hij werd benoemd tot Ridder in de orde van Oranje-Nassau.

(© www.deteyding.nl)

ZANDSUPPLETIES 2007 BINNENKORT VAN START

Binnenkort gaat Rijkswaterstaat weer van start met het zandsuppletieprogramma (www.verkeerenwaterstaat.nl/actueel/nieuws/rijkswaterstaatstartmetzandsuppleties.aspx). Rijkswaterstaat brengt jaarlijks meer dan 12 miljoen m³ zand aan voor de Nederlandse kust. Duinbehoud streeft al jaren naar deze natuurlijke manier van kustonderhoud. Het zand dient als motor voor een dynamische stuivend duinlandschap. Door de wind stuift het zand het achterland in. De duinen kunnen op deze manier meegroeien met de stijgende zeespiegel. Wat Duinbehoud betreft zou de zeereep op enkele plaatsen langs de kust nog dynamischer kunnen.

KIJK VOOR HET LAATSTE NIEUWS OVER DE ACTIVITEITEN VAN STICHTING DUINBEHOUD OP WWW.DUINBEHOUD.NL